

Fænomenet inklusion er et af de mest diskuterede emner i dagens Danmark. Pressen og medierne i øvrigt beskæftiger sig meget med det, og interessenterne i kommunerne og Danmarks Lærerforening har svært ved at bakke sig frem til gode løsninger for slet ikke at tale om den nødvendige finansiering.

Det er derfor glædeligt, at der udkommer et helt værk om fænomenet, og at det er skrevet af så en så erfaren og indsigtfuld forfatter, som det er tilfældet med Bjarne Nielsen. I lyset af hans tidligere udgivelser som bl.a. *PPR-Håndbogen* for nyligt har i al fald denne anmelder meget positive forventninger.

Forfatteren giver i forordet en brugsanvisning til bogen. Det er ikke en værktøjsbog eller en manual; det er en håndbog, hvor der søges efter et overblik over alle de forhold, der må medtænkes, når der planlægges inklusion.

Bogen er inddelt i 14 kapitler af nogenlunde samme omfang (20 – 30 s.).

Kap. 1 – Inklusion, mål og krav til skolen

Her beskrives de politiske forventninger til inklusion i folkeskolen og de nye elementer i *Reform af folkeskolen*. I et meget centralt afsnit beskrives den store politiske interesse, der er og har været for folkeskolen. Ændring efter ændring er blevet gennemført og det i reglen på et uoplyst grundlag – ja ind imellem i direkte modstrid med eksisterende forskningsresultater. Jo mere generel opbakning, der er eller kan skabes omkring folkeskolen, jo bedre vilkår er der for at arbejde med øget inklusion. – En meget præcis og relevant gennemgang.

Kap. 2 – Målgrupperne for inklusion og deres behov

Det drejer sig om i alt 15 – 20 procent af eleverne. Det er dels de syv "klassiske" handicap (tale – høre – sprog osv.) og dels om de forskellige adfærds- og trivselsproblemer. Et review fra Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning omtales. Her ses bl.a. på sammenhænge mellem skolemiljø og selvværd og på lærer-elevrelationens betydning for trivsel og velfærd. – En forbilledlig klar og brugbar opbygning.

Kap. 3 – Hvordan tales der om problemerne i skolen?

Her gennemgås de vigtigste børnepsykiatriske diagnoser og deres kendetegn. Diagnosebegrebet problematiseres. Så følger en diskussion af det fokus, der anlægges. På individ eller på kontekst? Den systemteoretiske tilgang vinder meget frem i disse år. Thomas Nordahls inddeling præsenteres: kontekstuel perspektiv – aktørperspektiv – individperspektiv. Skolens kultur kan ligeledes inddeles i en individorienteret og en kollektivt orienteret kultur. – Et vældig centralt kapitel, der understreger bogens karakter af håndbog. Her er stof til mange og lange diskussioner.

Kap. 4 – Inklusion og fremherskende pædagogiske tendenser

Med afsæt i Rasmus Alenkærs definition af inklusion peges der på nogle vigtige nøgleområder: inklusion er en dynamisk og vedvarende proces – skolen kan øge mulighederne for inklusion – elevens tilstedeværelse fysisk og psykisk skal sikres – eleven skal opleve sig som tilhørende fællesskabet – undervisningen skal sikre aktiv deltagelse med et afpasset indhold. Thomas Nordahl og Poul Skov citeres for deres karakteristikker af følgerne af eller forudsætningerne for at styrke inklusionen på skoleniveau og på klasseniveau. – Vi er langt nede i maskinrummet i den rummelige folkeskole også i dette kapitel.

Kap. 5 – De vigtigste lærerkompetencer

Her drøftes lærernes relationskompetence, klasseledelseskompetence og diverse faglige kompetencer. – Erfarent blik på skolens hverdag.

Kap. 6 – Lærerteams og kompetenceudvikling

Forskellige former for teams omtales, Hargreaves og Hattie inddrages, og der samles op i et afsnit om niveauer for lærerteams – samarbejde og psykisk arbejdsmiljø. Kompetenceudvikling for lærerne er vigtig men også kompliceret. – Fortræffelig diskussion.

Kap. 7 – Inklusions- og læsevejleder på skolen

Skolens vejledere arbejder både forebyggende, foregribende og indgribende. Der samles op på erfaringer på området. Men: skolen mangler faglige ressourcepersoner for elever med omfattende skolevanskeligheder, hvoraf en hel del kommer fra ressourcefattige hjem. – Meget tankevækkende.

Kap. 8 – Skolens støtteformer

Her gennemgås undervisningsdifferentiering, holddannelse, tolærerordning og co-teaching. Kvaliteten i specialskoler og -klasser samt interne skoler på anbringelsessteder omtales. – Også i dette kapitel er der en fin kobling mellem eksisterende forskning og beskrivelser og en problematisering af emnerne.

Kap. 9 – Arbejdet og samarbejdet på skolen for at øge inklusion

Her beskrives skolens muligheder for at give lærerne opbakning og sparring i arbejdet på at udvikle almenundervisningen. PPR og skolens ressourcecenter omtales, og endelig drøftes klassescreeninger i trivsel og i læsning.

Kap. 10 – Samarbejdet med forældre og andre eksterne parter

Det omtales, hvad forskningen har at byde på. Det er generelt svært at etablere samarbejde om inklusion, og der gives en række råd og anvisninger. Samarbejdet med social- og sundhedssektoren gennemgås. En af de store udfordringer er de elever, som ikke modtager undervisning. – Der gives i hele kapitlet mange gode råd.

Kap. 11 – Skoleledelse og inklusion

Lovgivningen har placeret et stort ansvar for inklusion hos skolelederen. Der gennemgås en halv snes krav til skolelederens kompetence på dette område, og undervisningsministeriets pjece om ledelse præsenteres. Der citeres desuden fyldigt og præcist fra den tilgængelige internationale og danske forskning. – Et særdeles nyttigt og udfordrende kapitel.

Kap. 12 – Krav til PPR i forhold til inklusionsopgaven

PPRs opgaver og bemanning beskrives, og der er en detaljeret redegørelse for den såkaldt konsultative arbejdsform. Der lægges vægt på, at PPR skal udgøre en kritisk stemme i debatten om børn og unges psykologiske velbefindende – også i form af modvægt til en psykiatrisk dominans. Det fremhæves som noget meget væsentligt at få afstemt forventningerne mellem PPR og andre instanser lokalt. – Forfatterens både omfattende og dybe indsigt gør dette kapitel meget væsentligt.

Kap. 13 – Det kommunale skolevæsen og inklusion på skolen

Her drejer det sig om ansvaret for og opgaverne med at styrke inklusion for skolechefen/direktøren. Der skal bl.a. sættes få men klare mål for inklusion, lægges en langsigtet plan for kompetenceudvikling for hele personalet og arbejdes systematisk med at evaluere indsatsen. Skolens kvalitetsrapport omtales, og der er et væsentligt afsnit om inklusionsfremmende styringsmodeller. PPR spiller en vigtig rolle i samarbejdet med forvaltningsleddet af en hel række gode grunde. – Her er det forfatterens erfaringer med og indsigt i det administrative arbejde der sikrer, at kapitlet er så præcist og så anvendeligt.

Kap. 14 – Hvordan fremmes inklusion? Opsamling og perspektivering

Indholdet dækkes fint af kapiteloverskriften. Der præsenteres to bilag i skemaform: bilag 1 om de enkelte aktørers ansvar for arbejdet med inklusion på skolen. Fx om holdningen til det at være anderledes, lærernes grunduddannelse og en styrkelse af forskningen. I bilag 2 drejer det sig om kvalitetsområder for skolens arbejde med inklusion. Fx "Hvordan tales der om problemer i skolen?", kompetenceudvikling og skolens støtteformer.

Sammenfattende vurdering

Der kan stilles mange krav til en fagbogsudgivelse og yderligere krav, hvis der er tale om en håndbog. Her kommer der nogle stykker:

Er emnet relevant og aktuelt? – Ja; i høj grad. Få andre emner inden for skolens verden påkalder sig samme eller større opmærksomhed. Men det drejer sig jo også om 15 – 20 procent af børnene.

Er fremstillingen klar og utvetydig? – Ja; i høj grad og i et let og ligetil sprog.

Er den faglige kvalitet i orden? – Ja; i høj grad. Både når det drejer sig om pædagogisk-psykologisk indsigt og erfaring og administrativ ditto, demonstrerer Bjarne Nielsen sit engagement og sin viden. Hertil kommer, at hele formidlingen knyttes til tilgængelig og især ny og nyere forskning og dokumentation.

Men han er ikke blot en nøgtern, tilbagelænet iagttagelse af fænomenerne. Hans erfaringer fra sit mangeårige formandskab for Pædagogiske Psykologers Forening viser sig i flere af hans anbefalinger, som også har et fagpolitisk sigte.

Er det en håndbog? – Ja; det er det helt klart. Inddelingen i emner i de 14 kapitler, den gennemførte underopdeling og adskillelsen mellem forskningsfund og debatspørgsmål samt det enkelte kapitels omfang gør bogen meget anvendelig som håndbog og som grundlag for drøftelser i grupper og teams.

En særdeles væsentlig, velskrevet og aktuel bog!

Af Bjørn Glæsel

